

De proclamatie van Schrieke, Hirschfeld en Frederiks

Overziet men de sabotage die in '41 en begin '42 gepleegd is, dan kan men slechts constateren dat zij met name tot november '41 (toen werden namelijk de communisten op dit gebied actief) van zeer beperkte omvang was, eigenlijk niet meer dan een randverschijnsel in de Nederlandse samenleving. Dat nam niet weg dat deze en dergelijke symptomen van verzet niet alleen door de bezetter met bezorgdheid gadeslagen werden, (dat sprak vanzelf) maar ook door de hoogste Nederlandse autoriteiten. In oktober '41 vond Rauter dat het tijd werd dat van de secretarissen-generaal een oproep aan de bevolking uitging om zich van daden van sabotage, ja eigenlijk van alle daden van verzet te onthouden. Rauter stelde hier een concept voor op en legde het op 23 oktober aan de NSB'er Schrieke, secretaris-generaal van justitie, voor. Schrieke achtte het concept te 'Duits' en opperde de suggestie dat men van Nederlandse kant voor een betere tekst zou zorgen. Daar had Rauter geen enkel bezwaar tegen. Het leek Schrieke toen verstandig dat niet hij, maar een niet-NSB'er de tekst zou ontwerpen. Het werd Hirschfeld die die taak ter hand nam en deze deed dat des te gereder omdat hij zich met de autoriteiten van de voedselvoorziening meer en meer zorgen was gaan maken over de mate waarin de rantsoeneringsmaatregelen ontdoken werden. Vee werd clandestien geslacht en verkocht, ja er was geen distributie-artikel waar niet een zekere mate van zwarte handel mee gedreven werd. Dan waren in enkele gevallen dieven er in geslaagd, zich van grote hoeveelheden rantsoenbonnen meester te maken; daarnaast kwam het, naarmate de rantsoenen daalden, met name in het westen des lands veelvuldiger voor dat stedelingen er op zaterdag en zondag op uit trokken om, buiten de rantsoenering om, bij boeren levensmiddelen te kopen. Het was niet eenvoudig, dat alles tegen te gaan. Van de ambtenaren van de Centrale Crisis-Controledienst ging weinig gezag uit, het opmaken van proces-verbaal bleek vaak moeilijk zo niet onmogelijk, en als het tot berechting kwam, ging van de straffen niet veel afschrikwekkende werking uit; trouwens, opgelegde gevangenisstraffen konden niet op korte termijn tot uitvoering gebracht worden: wat de gevangenen aan reserveruimte bezaten, was voor de arrestanten van de *Sicherheitspolizei* nodig.

Tegen die achtergrond deed Hirschfeld mede namens ir. Louwes, directeur-generaal van de voedselvoorziening, medio oktober aan Schrieke weten dat huns inziens een interneringskamp ingesteld moest worden waarin men elementen die de economische orde schonden, gedurende zekere tijd zou kunnen opsluiten, zulks niet krachtens een rechterlijke uitspraak maar door een administratief besluit. 'Ik ontveins mij niet', schreef Hirschfeld, 'dat aan